

vrednote koje postoje u protestantizmu. Izraz »Marijin put vjere« obrađuje Candido Pozo DI (177–190) a teologiju svetišta u enciklici RM Enrique Llamas OCD (191–218). Ovaj je rad vrlo koristan za teologiju hodočašćenja. Pitanje »ženstvenosti« u enciklici RM osvjetljuje Cettina Militello (219–261). Zaustavlja se na točki 46 enciklike RM i ukazuje na to kako je Papa povezoao žensko pitanje s Marijom i Mariju ponudio svim ženama kao uzor kako u punini ostvariti svoju ženstvenost i svoje majčinstvo.

Zbornik je izvanredan doprinos ne samo boljem poznavanju Papine enciklike RM nego općenito teološkom značenju Marije u životu suvremene Crkve.

Adalbert Rebić

CELESTIN TOMIĆ, Začeci židovstva. Knjige Ezra i Nehemija, Drugi i Treći Izaija, Hagaj i Zaharija, Malahija i Obadija, Joel i Jona, Job, Psalmi, Mudre izreke, Pjesma nad pjesmama. Povijest spasenja, svezak VIII. Izdaje Provincijalat hrvatskih franjevaca konventualaca, Zagreb 1988, 224 stranica.

Pisac nastavlja izlagati povijest spasenja: u ovom VIII. svesku izlaže početke židovstva. U babilonskom sužanjstvu Božji je narod postao svjestan svoje samobitnosti kao narod. U trenutku kad je izgubio svoju nacionalnu neovisnost stekao je svijest svoje nacionalne samobitnosti. Židovstvo je plod ustrajnog duhovnog djelovanja židovskih svećenika i to posebno onih koji su se okupljali u krugovima pismoznana. Ono je logički nastavak izraelske religije, tako te između židovstva i izraelske religije Staroga zavjeta nema razlike. Židovstvo se hrani Biblijom i usmenim predajama.

Knjiga ima Predgovor (str. 5–6), Uvod (str. 7–10), glavni dio s pet naslova (str. 11–199) i zaključak (199–203) te pogovor, izbor iz literature i stvarno kazalo. U glavnom dijelu pisac obrađuje babilonsko sužanjstvo (11–46), izlazak iz sužanjstva (47–106), muževe obnove poslije sužanjstva (107–142), mudrosne knjige (143–182) i psalme (183–198). Obrađujući babilonsko sužanjstvo pisac prikazuje Drugog Izaiju (Iz 40–55) s osobitim naglaskom na Sluzi Jahvinu. Prikazujući izlazak iz sužanjstva obrađuje Trećeg Izaiju (Iz 56–66), Zarubabela, proroke Hagaja, Zahariju, Malahiju i Obadiju. Poslije povratka Židova u njihovu domovinu veliku su ulogu odigrali Nehemija te proroci Joel i Jona. Od mudrosnih knjiga pisac razlaže Mudre izreke, Knjigu Mudrosti, Knjigu o Jobu i Pjesmu nad pjesmama te, na kraju, psalme.

Knjiga *Začeci židovstva* predstavlja posebni uvod u knjige Staroga zavjeta te će odlično poslužiti osobito studentima teologije koji trebaju temeljito proučavati pojedine biblijske knjige Staroga zavjeta. Knjiga će, međutim, dobro doći i svim ostalim vjernicima koji žele temeljitije upoznati Bibliju, budući da je pisana vrlo laganim stilom i priopćivim jezikom.

Adalbert Rebić

WILLI HOFFSÜMMER, Pokorničko bogoslužje, s predmetima iz svakodnevice. Priredili prijevod hrv. izdanja Drago Bosnar i Josip Vnućec. Župni ured Luka Zagreb 1989, 216 str.

Pokorničko bogoslužje predstavlja važan dio bogoslužnog života naših zajednica. Crkva preporuča da svećenici češće sa svojim vjernicima obavljaju na što dostojanstveniji način pomirbeno slavlje, a osobito u vrijeme došašća i u vrijeme korizme. Tada su svećenici suočeni s nedostatkom izrađenih obrazaca pa ne mogu pokorničko slavlje obaviti na način da ono postigne željene učinke u vjernika. Ova knjižica upravo želi priskočiti u pomoć pastoralnim radnicima u pripremanju pokorničkog bogoslužja.

Willi Hoffsümmer nudi u ovoj knjižici dvadesetak potpuno izrađenih uzoraka pokorničkog bogoslužja. Prevodioci su ih na mnogim mjestima prilagodili našim prilikama, koristeći u izobilju naše domaće duhovne i beletrističke tekstove i dodajući još neke biblijske tekstove.

Oblik jednog pokorničkog bogoslužja kakav nudi Hoffsümmer u ovoj knjižici izgleda otprilike ovako: najprije se pokornici sastanu zajedno na prikladnom mjestu, otpjevaju

jednu pjesmu, u duhu pokore i obraćenja, potom ih predvoditelj slavija pozdravi i uvede u samo pokorničko slavlje. Slijedi molitva i ispit savjesti, obično kroz razmatranje na temelju nekog biblijskog teksta, priču, pjesmu i potom kroz tišinu. Slijedi opća ispovijed grijeha, kajanje, prošnja za oprostjenje, hvalbeni psalam, blagoslov i otpust. Na kraju opet pjesma.

Takav obred pokorničkog bogoslužja može se obaviti, uz stanovite izmjene, uvijek na početku svete mise.

Pohvaljujemo izvanredno dobar odnosno tečan prijevod.

Adalbert Rebić

VII. MEDFAKULTETNI EKUMENSKI SIMPOZIJ, *Skrivnost Crkve in službe v Cerкви*, Ljubljana–Stična, 22–26. septembra 1986. godine. Izdanje Teološka fakulteta u Ljubljani, Ljubljana 1988. 106 stranica. »Skrivnost Crkve in službe v Cerкви« (Otajstvo Crkve i službe u njoj) naslov je zbornika koji donosi radove s VII. međufakultetskog simpozija održanog u Stični od 22. do 26. rujna 1986. godine.

Simpozij je obrađivao pitanje otajstva Crkve i službe u Crkvi. Nekako u isto vrijeme je i biskupska sinoda u Rimu (1987. godine) raspravljala o službi laika u Crkvi. Razumjevanje Crkve je od odlučnog značenja za njezin unutarnji život, za međusobne odnose unutar Crkve kao i za pastoralno angažiranje laika unutar crkvenog života.

Otajstvo Crkve i otajstvo službi u Crkvi obradili su profesori s tri teološka fakulteta (Ljubljana, Zagreb i Beograd) u različitim vidovima. Otajstvo spasa i otajstvo Crkve obrađuje prof. Tomislav Ivančić iz Zagreba (str. 7-11). Kako Katolička Crkva gleda na službe u Crkvi protumačio je prof. Mato Zovkić, iz Sarajeva (11–38), a kako na njih gleda Pravoslavna Crkva protumačio je prof. Dimitrije Kalezić (39–49).

Pojam »ekklezije« kao zajedništva (grč. koinonia) osvijetlio je prof. Bonaventura Duda, iz Zagreba (50–54). O odnosu službi u Crkvi i tajne euharistije govorio je asistent Radovan Bigović, iz Beograda (55–58), a o otajstvu Crkve i službe u crkvenim zajednicama koje su proizišle iz reformacije govorio je Ludvik Jošar (58–66).

O teološkim temeljima crkvenih službi u novom crkvenom zakoniku crkvenog prava govorio je prof. Ojnik Stanko, iz Maribora (66–69).

Stanko Janežič prikazao je problematiku crkvenih službi u ekumenskom dijalogu (69–84) i to na temelju podataka koje je crpio iz katoličko-anglikanske komisije, katoličko-luteranske mješovite komisije i katoličko-pravoslavnog dijaloga. Iznio je ukratko i svoj pogled u budućnost i to s obzirom na pojedine crkvene zajednice.

Prof. Anton Stres, iz Ljubljane, govorio je o marksističkom i kršćanskom poimanju zajedništva (80–84). Prof. Jerko Fućak osvrnuo se na stanje i iznio neke mogućnosti djelovanja laika u Crkvi (84–100).

Zbornik je zaključen porukom o radu VII. međufakultetskog ekumenskog simpozija u Stični.

Zbornik je izvrstan uvid u sadašnje ekumensko shvaćanje Crkve i službi u Crkvi. Radovi su vrlo zbijeni, kratki i bogati teološkim porukama.

Adalbert Rebić

VITOMIR SLUGIĆ, *Crkva i crkve*. Svjetlo Riječi, Sarajevo 1987, 70 stranica.

Knjiga ima dva dijela. U prvom pisac opisuje unutrašnju povezanost Crkve s Bogom u njezinu postanku i povijesnom poslanju, njezinu utemeljenost na Isusu Kristu i njezin besmrtni život u Duhu Svetom i po njemu. U drugom dijelu pokazuje kako se ta unutrašnja bit i narav izražavaju u vanjskim oblicima, u različitim kulturama i sustavima života i mišljenja.

Pisac promatra Crkvu u njezinoj razjedinjenosti. I takav način postojanja Crkve u njezinu povijesnom hodu nije zapreka tokovima milosti Božje.

Knjiga ima svega 70 stranica. Ilustrirao ju je izvornim crtežima poznati likovni umjetnik iz Zagreba Hrvoje Šercar.

Adalbert Rebić